

КАК ПОМНИМ МИНАЛОТО

В живота си не намирам връх, а вълнички на възходи и падения. Лошото е, че доскоро нямах и усещане за център и едно селищно и родово изследване ми го върна. Инстинктът ме поведе не към моя, а към живота на дедите ми – бежанци от Одринска Тракия.

Добре си спомням стаята, с иконата на баба ми, която бе различна от тази на майка ми... – мадоната бе католическо изображение. Моята баба е родена в днешна Турция, лелите ми в днешна Гърция, майка ми в България – с. Чарган, Ямболско, аз в с. Пашово, Свиленградско. Част от дедите ми са първо православни, после стават униати – католици с източно православни елементи, за което са преследвани. Родителите ми отново стават православни.

Тези мои прадеди сега бих искала лично да познавам. В живота им има нравствени стойности, които и днес са актуални - палитра от знания и европейски умения, интерес към образованието и неистов стремеж на духа и ума им за национална принадлежност, за просперитета на нацията.

Исках да разкажа повече за добрите неща, за историята на родното им село Яйлагюню в Одринска Тракия. Данни за съществуването му открих от 1488 година, както и най-старото му име - Гюнюкюлю. За езика им - източнорупски български диалект - и запазените старинни форми с особена важност, разбрах като студентка. Разказах за бита им, пренесен в с. Пашово, за песните, обичаите и традициите им, плод на изворното народно творчество.

В детското ми съзнание изпъква един коледен поздрав "Тази година тук, догодина в Тракия". Не осъзнавах напълно смисъла му. Събирах и подреждах спомените си - детски

цветчета, пъстри, но изсъхнали. Много роднини до ден днешен, съхраняват устни спомени за този изстрадал живот, за който официалната история не каза истината. Тези пазители на родовата памет силно ме впечатлиха и мотивираха в изследването...

Тук е мястото да благодаря на учените историци и изследователи, които се борят със забравата и без тяхна помощ не бих се ориентирала. Между тях са: изследователя на тракийските селища в Западна и Източна Тракия Димитър Шалапатов, който е консултант на изследването, д-р по история Красимира Узунова, която направи научно изследване за настаняването на бежанците в хасковския край, проф. Петър Гарена, проф. Делчо Порязов, проф. Стоян Райчевски и най-вече проф. Светлозар Елдъров, който внесе яснота в униатската идея, прегърната от дедите ни. Със своите изследвания те пробиха дупки в моите мисловни стени и днес разказвам историята на едно българско селище, част от непознатата все още история на България.

Дедите ми са прогонени голи и боси от една чужда империя. Да се опитаме и да си представим първите дни на месец юли 1913 год. Усещаме миризмата, която идва от съседните села. Замирисва на изгорено човешко месо, идва от Булгаркьой, виждаме облаците дим от Лизгар?... Пламъци се понасят към небето и в село Яйлагюню. Бързо се прибираме от нивите. Пълним каруцата с хора. Местата не стигат за най-близките. Слагаме бохчите с най-скъпото - храна! Много чекмеджета остават неотворени. Ако не бързаме ще умрем! Несигурността е непоносима – посоката е България! По пътя срещаме изоставени, мъртви, разсъблечени, плачещи, принудени сме и ние да оставим деца, вървим напред и търсим изход, изход! В България се изсипват над 450000 бежанци. Тя е неподготвена, няма опит, не е в приоритетите ѝ бежанския въпрос. Настъпват глад, болести, смърт, липса на препита-

ние. Политиката за идентичност контролира живота им. За униати и католици следват репресии и гонения от БПЦ, от Държавна сигурност - Пето и Второ управление.

Никой в Родината им не си дава сметка за доскоро дебнешката ги опасност от чужда религиозна и най-вече националистическа пропаганда. В униатската идея търсят спасението, превръщат я в крепост на българския национален дух. Екзархия няма, ще дойде 10 години по-късно. Дилемата е национална смърт или религиозно бягство. Избират да оцелее нацията. Славейков, Раковски, Балан не одобряват. Наричат ги папишаши”. Населението се разделя на две, избухва религиозна вражда, но то е като при скачениите съдове..

Техническите мероприятия на Държавна сигурност носят наименованията „Места”, „Панега”, „Тополница”. Достигат до Свиленград и селата с преобладаващо бежанско население. Следват секретни обиски, доноси, арести на свещеници и миряни. Стига се до арести и разстрели на католици като Евгени Босилков. Години по-късно из Европа са маршрутирани агенти на ДС, които издирват емигриралите бежанци, инсценират катастрофи и други убийства.

Днес за потомците е ясно, че униатството е етап от националноосвободителните борби. То умира след Първата и Втората световна война. Носят се легенди за уж тайните му „връзки” с идеологическата западна пропаганда. От тези страхове прадыдо ми, търговец в Ямбол е отровен и затрит, както и братът на баба ми Атанас Корумбашев - млад лекар в Сливен, завършил медицина в Кьолн в първите години на миналия век.

Животът на бежанците в България е най-непознатата тема в българската нова история. Правителството обещава завръщане по домовете. И те се отправят към „нови земи” в Беломорска Тракия. Там не ги очаква нищо добро, по улиците скандират: „Жита Елада, като Бугария”. Обещаната Бълга-

рия я няма. За кой ли път търсят подслон от село на село и от град на град. Бежанските лагери стоят все така претъпкани, приютяват се в цепелина в Ямбол - голямо халище, преграденно с черги... Попадат случайно в с. Пашово.

Проследих съдбата на четири рода, от които произхождам – Тимневи, Яневи, Караиванови, Корумбашеви. Изброих над 700 имена. Днес сме четвърто и пето поколение, потомци на бежанците от Тракия. Стоим далече от религиозните предразсъдъци и деления. Над 50 от нас работят в Европа, Америка и Азия, а там е ветрило на чужди култури. Способностите им са на тезгяха на международния трудов обмен. Изостанат ли, изплюват ги като костилки. Затова за България ронят сълзите си.

През годините какви ли не решения минават през министерските цедки. Правителствата нямат желание да работят по несправедливите клаузи в договорите с Турция и Гърция. От нас зависи да съхраним, да разпространим и популяризираме богатото тракийско минало на дедите ни. Светът е пълен с начини да живеем достойно.

Днес в Украйна, в Таврийска област има едно село Гюневка. Намира се в приморския, запорожски район... Там живеят българи, изселили се от Яйлагюню след Кримската война. Застрашени са, наоколо се водят военни действия, не трябва да ги забравяме, а да търсим начин да протегнем ръка за помощ.

Когато работих по изследването, гледах филм за родословието на Джоан Роулинг - авторката на книгите за Хари Потър. Нейният працядо е от областите Елзас и Лотарингия – място, което немци и французи не могат да разделят години наред. Той воюва в Сърбия и Македония като противник на моите деди... Дядо ми Атанас Караиванов е шест месеца в плен, научава френски език. Дали не са общували помежду си? И от войните понякога лъха човечност. Иска ми се да е

така! Димчо Дебелянов го е усетил, предал го е в стихотворението „Един убит”.

Гео Милев е лежал с Атанас в една стая в Скопския немски лазарет през 1916-та година... Ако е дядо ми - носи това име, пребивавал е там, ранен в главата в една от Дойранските битки при р. Черна - от него също би могъл да научи езика. Може би е видял черновата на импресията „Инвалиди”, отпечатана в „Грозни прози”. В човешки измерения, описаното там е безжалостна критика към виновните за тази война, за този човешки геноцид. Може би!

Днес светът е пълен с бежанци! Те бягат от нещастieto, което носят войните. В цялата човешка история мирът е 8%, войните са 92% от времето. Все някъде в някое кътче на този земен свят се воюва. От войните на Балканите в началото на ХХ-ти век пострадаха дедите ми. Участваха от Одрин до Тутракан, отдадоха живота си, биха се за Родината.

Пиша за това, защото живея със спомените от болката на моите деди! И няма да я забравя, да я игнорирам от моята същност. Защото съм и ще си остана за цял живот потомка на бежанци. Българка като съдба и като поука за поколенията след нас.